

Rok české hudby s klavíristou

Tomášem Víškem

Věroslav Němec

Tomáš Víšek náleží dnes bezpochyby k nejpozoruhodnějším a nejoriginálnějším českým pianistům. Pamatuji, že už na konzervatoři byl díky své výšce, bujné kšticí a zvučnému hlasu osobností nepřehlédnutelnou a nepřeslechnutelnou. Vždycky hýřil optimismem – nikdy jsem ho nezažil ve špatné náladě. A kdykoli jsem se s ním potkal, mohl jsem si být jistý, že se od něho dozvím něco zajímavého. Mluvil skoro výhradně o klavíru – měl neobyčejně široký přehled o klavírní literatuře a také značné osobité názory na klavírní interpretaci. Dnes má ve svém repertoáru – vedle „standardních“ děl světových i našich skladatelů – také množství skladeb českých autorů, které se na koncertních pódích buď vůbec neobjevují, anebo je uslyšíme jen zcela výjimečně. Také v jeho diskografii převažují jména českých skladatelů a navíc se všechna jeho CD vyznačují značně nekonformní dramaturgií. Pokud je pro mnohé naše hudebníky „Rok české hudby“ jen jakousi „povinnou“ příležitostí k tomu, aby oprášili pár českých skladeb, pro Tomáše Víška neznamenaají roky se čtyřkou na konci žádnou zásadní změnu. Hrát českou hudbu je pro něho samozřejmostí.

Tomáši, tys na mě už na konzervatoři působil dojmem člověka, který se narodil jen proto, aby hrál na klavír. Tvoje koncertní kariéra začala určitě hodně brzy, vid'? Ale vůbec ne. Byl jsem jako každé jiné dítě. Napřed jsem chtěl být popelářem. Pak prý křechím, na to se ale nepamatuju, potom Karlem Gottem a nakonec ornitologem. To jsem si přál hodně, přečetl jsem spoustu knih o ptácích, chodil jsem je krmit. Pak se mi to hodilo, když jsem hrál Messiaenovy Exotické ptáky. A naposledy jsem hrozně chtěl být tramvajákem. Tenkrát ještě řidiči hlásili stanice osobně, tak jsem si představoval, že budu mít samé vtipné hlášky. Že zkrátka moje tramvaj bude originální. Kdybych nedělal muziku, chtěl bych asi dělat něco, co souvisí s dopravou. Abych měl pocit, že vozím lidi, že je dostanu odněkud někam.

A kdy ses tedy dostal ke klavíru? Moje pianistické začátky byly naprosto standardní. Ve druhé třídě jsem chodil na přípravku na LŠU, pak si mě k sobě vzal pan profesor Pavel Svoboda. Díky jeho poněkud nestandardním vyučovací metodám jsem začal mít zájem o vážnou hudbu, ale na druhé straně mi zbytečně brzy dával hrát neúměrně těžké věci. Ve třetím ročníku mě předvedl Valenti-

ně Kameníkové. Ta řekla, že mám obrovský talent, ale totálně „rozvařené“ ruce. Napřed jsem k ní chodil jako soukromý žák, a pak přišlo pár krásných let v její třídě na pražské konzervatoři, kdy už mi bylo jasné, že budu klavíristou. S Valentinou Kameníkovou jsme si ze začátku skvěle rozuměli. Ale postupně to mezi námi začalo dřít, na spoustu věcí jsme měli až příliš různé názory. Několik měsíců před maturitou jsem přestoupil ke Zdeňku Kožinovi. Ten mě připravil k maturitě a zároveň k přijímačkám na AMU.

U koho jsi studoval na AMU? Moc jsem stál o studium u Josefa Páleníčka. V jeho třídě jsem pobyl dva roky a získal jsem od něho nesmírně mnoho, hlavně co se týče zvuku. Páleníček ale hodně cestoval, a často proto neučil. Před jednou soutěží, kdy zase nebyl ve škole, jsem zašel na konzultaci za Zdeňkem Jílkem a nakonec jsem k němu přestoupil. To byl kantor, u kterého jsem byl nejdéle, dokončil jsem u něj AMU a ještě jsem u něj dělal aspiranturu.

Na repertoáru máš spoustu neobyčejně zajímavých a přitom prakticky nehraných českých skladeb. Co tě k tomu hledání ponouká? Jsem „Blíženeček“ a o Blížencích se ří-

ká, že rádi šmejdí po polích neoraných, že jejich základní vlastností je „poznávat“. Už na konzervatoři jsem hrozně rád navštěvoval různé hudební archivy, taky jsem moc rád chodil do hudebního antikvariátu v Myslíkové ulici. A ve třídě jsme měli začínající skladatele – měl jsem možnost sledovat, jak se rodí nové skladby!

Kdo byli tvoji skladatelští spolužáci? Jirka Gemrot a později přišel do naší třídy Michael Kocáb, už jako maturant. Ale jinak byly popudy k objevování zajímavých skladeb nejrůznější. Třeba Antonín Dvořák, náš nejslavnější skladatel. Toho není potřeba objevovat. Ale jeho klavírní skladby se skoro nehrají. Pamatuju se, jak jsem jednou slyšel v televizi jeho Suitu A dur. Skladba se mi moc líbila, provedení ne. Tak jsem se ji naučil. Potom přišly na řadu jeho Silhouetty. V roce 2000 jsem dostal nabídku vést interpretační dílnu při festivalu „Dvořákův Turnov a Sychrov“ a od té doby se věnuju Dvořákově systematicky. Mimo jiné jsem zjistil, že se dětem často dávají hrát jeho skladby, které jsou pro ně zbytečně těžké. Ale Dvořák má i skladby, které jdou dětem mnohem lépe do ruky. To byl hlavní impuls pro vydání mého CD „Dvořák pro (mladé) klavíristy“. Slovo

„mladé“ je tu v závorce, protože ty skladby samozřejmě můžou hrát i dospělí.

Na repertoáru máš také skladby Dvořáka a přítele Karla Bendla. Toho asi nehraje opravdu nikdo. Jak ses k němu dostal? Ně kdy v roce 1985 připravovali v Divadle hudby nějaký pořad, už ani nevím, jestli přímo o Bendlovi, a chtěli, abych tam od něho něco zahrál. Skladby, které jsem si vypůjčil v knihovně, se mi napřed moc nelíbily. Ale pak jsem zjistil, že Urbánek vydal album pěti Bendlových skladeb, a ty jsou nádherné. První dvě jsou trochu ve stylu Mendelssohnových Písní beze slov – ono se taky Bendlovi občas říkalo Bendlsohn – a ve třetí a čtvrté cítím inspiraci Chopinem. Když jsem se po letech rozhodl natočit si CD „Rozezni mne láskou“, kam jsem vybral skladby podle svého srdce, zařadil jsem na něj vedle Dvořáka, Fibicha, Suka a Nováka právě tyhle Bendlovy skladby.

Ale tomuhle CD předcházelo neméně zajímavé CD sukovské. K němu mě dovedla Jarmila Tauerová, tehdejší ředitelka Dvořákova muzea. Nabídla mi, jestli nechci natáčet na Sukův klavír v Křečovicích. Ono se o tom nástroji sice říkalo, že je ve velmi zbedňovaném stavu, ale nebyla to pravda – byl obdivuhodně zachovalý. Po generální rekonstrukci jsem se s ním zavřel o samotě a začal jsem se s ním seznamovat. Byl to pro mě opravdový svátek. Říkal jsem si: tak na tyhle klávesy sahal sám skladatel a takhle nějak mu to asi znělo. Vydavatel mého sukovského CD, firma Arco Diva, chtěl, aby na něm byla Píseň lásky, ale zbytek skladeb jsem vybíral sám. Muselo tam být Jaro, které bylo po dlouhá léta mou vůbec nejoblíbenější klavírní skladbou z celého klavírního repertoáru. K Jaru jsem připojil Letní dojmy a Ves-

nickou serenádu. A pak jsem tam zařadil ještě několik Sukových skladeb z mládí, které nenatočil do svého proslulého sukovského kompletu ani Pavel Štěpán. Něco vyšlo tiskem v Hudební matici, ale drobnůstka s legračním názvem Psina španělská nebyla nikdy vydaná ani ji nikdo nenahrál.

Tvé sukovské CD má ale mnohem širší záběr. Když jsem se probíral Sukovými skladbami, napadlo mě, že by na tom CD mohli být zastoupeni všichni, kdo v Sukově rodině komponovali. Po Sukově ženě Otile se zachovaly tři klavírní skladby, otštěně v hudební příloze Zlaté Prahy. A komponoval dokonce i Sukův jediný syn, ing. Josef Suk. Jeho skladby nikdy nevyšly. Rukopisy měl v majetku houslista Josef Suk, který mi je na natáčení velice ochotně zapůjčil.

Značná část Sukova díla patří už první půl dvacátého století. Mám dojem, že právě tohle období je zastoupené ve tvém repertoáru zvlášť významně. To máš pravdu. Ani nevím, čím začít. Nejspíš svým nejrozsáhlejším nahrávacím záměrem, kompletním klavírním dílem Ervina Schulhoffa. Supraphon původně hodlal natočit úplně všechno, ale nakonec vyšly jen tři CD se skladbami, které Schulhoff napsal od roku 1919 do své smrti.

Co chybí ke kompletizaci? Všechny skladby, které vznikly před rokem 1919. Skoro samé „esky“: Grotesky, Humoresky, Arabesky, pak ještě několikero variací a podobně. Bylo by to dalo ještě na další asi tři CD. Ale než Supraphon ten projekt zastavil, nabídl mi Jiří Štílec, jestli bych neměl chuť natočit Aloise Hába.

A měl jsi? Pro mě to byla přímo výzva! Věděl jsem, že Hába má skladby nejen pro

čtvrttónový klavír, ale i pro „obyčejný“ půltónový. Čtvrttónové skladby jsem vzdal. Na čtvrttónový klavír jsem si totiž zkusel párkrát zahrát na výstavě „300 let s klavírem“, a zjistil jsem, že hrát na něj je něco úplně jiného než na normální klavír. Musel bych se učit specifické hmaty – klávesy na čtvrttónovém klavíru se chovají o hodně jinak. Jsou taky jinak dlouhé. Já mám velkou ruku, ale na čtvrttónového Hába by člověk musel mít ruku skoro jako chobotnice.

Spousta posluchačů se Hába bojí. Já vím. Ono se říká – Hába, to je jako když tahá kočku za ocas. Ale on byl stylově velice pestrý. Třeba Variace, op. 1, ty jsou na téma Roberta Schumanna. A Hába v nich postupně prochází různými styly. Ve Dvou skladbách, op. 2, zase vnímám výraznou forsterovskou inspiraci. Šest skladeb, op. 6, to je pro změnu expresionismus. A Moderní tance, op. 39, jsou silně ovlivněné jazzem. Pak má ale Hába taky Toccatu quasi una Fantasia, op. 38, která je atonální. A před smrtí napsal zkratkovitých Šest nálad, op. 102, kde jako by udělal takovou malou syntézu všeho, čím prošel. Ale ani tehle hábovský projekt Supraphon nedokončil. Původně to měly být dvě desky, ale nakonec vyšla jen jedna.

Co jiného z české moderní hudby jsi oživil? Před čtyřmi roky jsem hrál po několika desítkách let od posledního uvedení Klavírní koncert Vítězslavy Kaprálové. Ale téhle skladatelce jsem se věnoval už dříve. Moc mě oslovila její Dubnová preludia. A navíc: před lety jsem se jezdíval rekreovat na Vysočinu do bývalé Kaprálovic vily ve Třech Studních, vesničky, která leží pár kilometrů od Nového Města na Moravě. Ta vila tehdy patřila ČHF. Jsem náruživý turista, dělal jsem tam dlouhé túry a při nich jsem co chvíli narazil na pamětní desky jako „zde se narodil...“ nebo „zde žil skladatel ten a ten“, „zde toho a toho roku zkomponoval ten a ten a to“. A tak vzniklo mé CD „Srdce na Vysočině“. Je na něm pochopitelně Kaprálová – její Groteskní passacaglia.

A kdo další? Nemohl jsem samozřejmě pominout tvorbu jejího otce Václava Kaprála, a tak je na tom CD jeho brilantní a současně poetická koncertní etuda nazvaná Nokturno. Chybět nemohl ani Martinů. Na to CD jsem zařadil, vedle Otvírání studánek, jeho úplně poslední klavírní skladbu – Adagio, které napsal dva roky před smrtí jako vzpomínku na Václava Kaprála a jeho dceru. S Vysočinou je spojený také Jaroslav Křička, tomu jsem natočil výběr z jeho Veselých kousků, a také Otakar Šín – na CD je jeho Amoroso. Ke Kaprálovým do Tří Studní jezdil dokonce i Vítězslav Novák, obdobně náruživý turista jako já, tak jsem natočil jeho ranou skladbu Máj. Novák ji napsal v osmnácti letech. Ta skladba nikdy nevyšla tiskem a skoro se nedá hrát.

Jak jsi k ní přišel? Reprodukci první strany rukopisu jsem našel v jedné knize o Novákovi. Vypadá jako lehká skladba. Ale má asi dvanáct stran, a dál je to už hodně těžké. A ještě jeden skladatel je na tomhle vysočinském CD. Kdesi jsem si přečetl, že Jaroslav Ježek napsal na břehu Medlovského rybníka – ten je kousek od Tří Studní – písničku Když jsem kytici vázala. Tak jsem ji na to CD taky zařadil. Bylo to vlastně mé první setkání s Ježkem.

U Ježka určitě ještě chvíli zůstaneme. Jeho písničky mám moc rád, jsou nadčasové, ale jeho „vážné“ skladby se skoro nehrají. Nejprve jsem měl na repertoáru jeho klavírní Etudu. A pak mi nabídla Jarmila Tauerová, že bych mohl něco nahrát přímo na Ježkově klavíru v jeho Modrém pokoji. Tohle nápadu se ujalo Studio Matouš. Polovinu CD jsem věnoval úpravám z Osvobozeného divadla. Ty úpravy si udělal sám Ježek a většinu jich nikdo nikdy nehrál. Ale samozřejmě nesměl chybět Bugatti Step a Tři strážníci. Na druhé polovině CD je Ježkova vážná tvorba: Malá suita, kterou napsal v Paříži, krásný cyklus deseti Bagatel, Rapsodie a taky Grande valse brillante, skladba, která nikdy nevyšla tiskem, ani nebyla nahraná.

Hraješ taky Ježkův Klavírní koncert? Budu ho dělat letos na Pražském jaru s FOKem a s Vladimírem Válkem. Ježek od sebe velmi striktně odděloval tvorbu „zábavnou“

a „vážnou“, ale tenhle Klavírní koncert je mezi jeho díly výjimkou. Je jednou z mála jeho skladeb, kde se klasika a jazz propojují. Je to výrazně rytmická hudba, klavír tu občas funguje jako bicí nástroj.

Jaké jsou další rarity tvého repertoáru? Jéje, těch je ještě spousta. Skoro nikdo nehraje kupříkladu klavírní sonátu Jaroslava Doubravy. To byl mimořádně zajímavý skladatel s velmi pohnutým osudem. Na repertoáru mám i skladby dvou slavných dirigentů, o nichž jen málokdo ví, že také komponovali. Václav Talich napsal půvabné klavírní kousky, které mu vyšly ve Zlaté Praze. A Václav Smetáček má cyklus Náladové obrázky, který si pro své vlastní potěšení vydal sám tiskem.

Pátráš i mezi staršími skladateli? Moc si vážím Václava Jana Tomáška, jeho Eklog a hlavně Dithyrambů. V nich doslova předpověděl Liszta. A nesmím zapomenout na Fibicha a jeho cykly Z hor, s verši Vrchlického, a Malířské studie, inspirované slavnými obrazy světových malířů. Ten druhý cyklus je bohužel extrémně náročný na rozpětí, takže přes jeho nesmírnou krásu ho může hrát jen málokdo.

Zmínil ses, že tvým spolužákem byl Michael Kocáb. Michael studoval kompozici u Ilji Hurníka. Do školy moc nechodil, a když přišel, vždycky přinesl nějakou pecku. Jednou

přinesl rukopis své Sonáty a zeptal se mě, jestli bych neměl zájem se na ni podívat. Že prý on chce, aby se to hrálo jazzově, ale Hurník chce, aby se to hrálo nejazzově. Sonátu jsem premiéroval, pak jsem ji hrál na mnoha štacích, občas si mě Michael pozval jako hosta, když hrál s Pražským výběrem. Pak jsme spolu s Michaelem ještě také premiérovali jeho dvouklavírní Variace na Corellioho téma, dokonce jsme je hráli i na jazzovém festivalu v Lucerně. To je v podstatě „klasika“, až teprve poslední variace je jazzová. Ale rytmicky nakažlivé je to celé.

Ve svém repertoáru máš celou jednu velkou kapitolu věnovanou tvorbě židovských autorů. O Schulhoffovi jsem už povídal. Z těch nejzajímavějších skladeb židovských autorů spojených s českým prostředím mám na repertoáru Sonátu Gideona Kleina, třetí Sonátu Ericha Wolfganga Korngolda, šestou Sonátu Viktora Ullmanna a skladby Karla Reintera. Ale úplně první skladba židovského autora, kterou jsem hrál, byl složitý, ale nádherný Klavírní koncert mého spolužáka z AMU Vojtěcha Saudka.

Máš pro nás připravená nějaká další překvapení? V dubnu provedu velmi málo hraný Klavírní koncert svého milovaného Vítězslava Nováka a právě mi vychází tiskem kritická edice jedné dosud nevydané skladby Bohuslava Martinů. Jinak – nechte se překvapit a nechte se překvapit. ■

I4 DVOŘÁKOVA PRAHA
INTERNATIONAL MUSIC FESTIVAL

8 – 22/9/2014

Předprodej zahájen

www.dvorakovapraha.cz

KRYSTIAN ZIMMERMAN / PAVEL HAAS

QUARTET / QUATUOR EBÈNE

ZUBIN MEHTA / ČESKÁ FILHARMONIE

CONCERTO KÖLN / JIŘÍ BĚLOHLÁVEK

VADIM REPIN / BENNEWITZOVO KVARTETO

WOLFGANG HOLZMAIR / CUARTETO CASALS

ANDREAS STEIER / TALICHOVO KVARTETO

ANTOINE TAMESTIT / NAREK HAKHNAZARYAN

SYMFONICKÝ ORCHESTR ČESKÉHO ROZHLASU

JAN LISIECKI / CHRISTINA & MICHELLE NAUGHTON

VELKÝ SYMFONICKÝ ORCHESTR P. I. ČAJKOVSKÉHO

KOMORNÍ ORCHESTR VÍDEŇ-BERLÍN / NIU NIU

RUSSELL RYAN / JIŘÍ BARTA / JOSEF ŠPAČEK

ČESKÝ FILHARMONICKÝ SBOR BRNO / CHLOË

HANSLIP / VLADIMIR FEDOSEJEV / RAINER

HONECK / KONSTANTIN LIFSCHITZ

IGUDESMAŇ & JOO / LUDMILA PETERKOVÁ

IZRAELSKÁ FILHARMONIE / PAUL

HILLIER & ARS NOVA COPENHAGEN